

Med Rosenblom i visans kattkammare *Floda kyrka* har Sveriges äldsta balladbelägg

Från Folkets utsände medarbetare

Det allra äldsta svenska "balladbelägget" finns i Floda kyrka mellan Katrineholm och Flen. Balladen om Holger Dansk är motiv till målningen i kyrkans valv, och under avbildningen av holländaren Holger Dansk står Sveriges äldsta vistext, balladomkvädet "Hollager Dansk han wan sig af Burman". Det är Ulf Peder Olrog som berättar detta för Folket, när vi besöker Svenskt Visarkiv på Styrmans gatana 4 i Stockholm.

Ulf Peder Olrog, stigtomtabo av föreläsning och författare till "Sång vid pumpen" och andra språkliga och vanvördiga visor, tar sig till på sitt eget visförfattningsområde och agnar sig med så mycket större nit och allvar åt visforskning. Han arbetar på, en visning, och en god hjälp i det arbetet har han av Svenskt Visarkiv som till stor del är hans verk.

Olrog viskunna är enormt, och det är också ett svindlande utbud av visor som han gett sig i kast med. Han har mest ägnat sig åt de gamla visorna från 1800-talet. År 1400-talet kan man antagligen spåra våra äldsta ballader — det finns omkring 200 kända sådana — och målningen i Floda kyrka har utförts i slutet av 1400-talet.

Allt svenskt sjöng ballader under medeltiden — ballader som efter århundrade levte kvar i folktraditionen — finns det många belegg för.

Ulf Olrog visar oss en dans från Nyköpings gästabud. Den förekommer i flera varianter och en av dem har hela 58 verser. Märkligt nog finns inga svenska versioner bevarade men säkerligen säkert har denna visa sjungits även i Sverige.

— För bara någon vecka sedan gjorde jag en inspelningsresa i Visby och tillsammans med intendent Mats Arberg i Radioteatern berättar Ulf Olrog. Till vår stora förvåning träffade vi en gammal kvinna som kunde sjunga de gamla balladerna...

När Ulf Olrog på allvar började sätta sig på visforskning stod det klart för honom att han gett sig i kast med en gigantisk uppgift. Han var hänförd till att gå igenom stora manuskriptsamlingar i minst tolv olika arkiv och bibliotek. Det finns fantastiskt många visor och visor från gamla tider. Antalet uppskrifter av folksånger och intresse beräknas ligga mellan 70.000 och 80.000. Man måste också ta hänsyn till skillingtrycken, och här rör det sig om ungefär 34.000 exemplar innehållande minst 100.000 avtryck av visor.

Det fanns många anledningar att skapa ordning i det stora materialet och att underlätta möjligheterna att ta vara på det. Professorerna och musikforskarna Otto Andersson, Åbo, och Carl-Allan Moberg, Uppsala, hade tidigare umgåtts med tanken att astadkomma ett nordiskt folkmusik- och folkvisearkiv, och när Svenskt Visarkiv bildades 1951 hörde även Ulf Peder Olrog till initiativtagarna.

Bland tillskyndarna befann sig folklorister, musikforskare och representanter för Visans Vänner med skeppsredaren-visvännen Sven Salén i spetsen. Visarkivet är inrymt på vinden i Saléns rederibyggnad och i samma trånga lokal håller Visans Vänner till. De första åren — till 1954 — var Olrog föreståndare, men detta arbete har nu övertagits av en annan entusiastisk kraft, fil. kand. Bengt R. Jonsson.

Svenskt visarkiv har utfört och utför ett arbete av största kulturhistoriska betydelse. Man har svårt att fatta att detta kan vara möjligt. Anslagen är minimala — 15.000 av lotterimedel och en och annan slant från någon humanistisk fond.

Att man lyckats samla så gott som allt tryckt material beror till stor del på den samordning av svenska skillingtryck som Ulf Peder Olrog utförde redan innan visarkivet bildades.

Det har sagts att Olrog är en underlig blandning av student-spexig burleskförfattare och allvarlig visforskare. Det är sant — men först och främst är han visforskare.

Visforskningen är ett försummat kapitel i vårt land. Landsmålsarkiven, bl. a. Uppsala landsmåls- och folkminnesarkiv, förfogar över inspelningar på fonogramrullar — men fonogramrullarnas innehåll håller på att försvinna. Av brist på pengar kan man inte göra något åt saken.

Mot bakgrunden av detta framstår visarkivets betydelse i så mycket klarare dager. Med hjälp av olika kopieringsmetoder — mikrofilm, fotostat och helo-printavskrifter — tillgodosör man sig materialet.

Visarkivet har egentligen inget med själva insamlingsarbetet utom i bygderna att skaffa — det ankommer på andra institutioner, och det finns intresserade, frivilliga krafter som gör stora insatser på det området.

F. d. sköldingebon Nils Dencker är en av dem och han ägnar sig särskilt åt gamla sånglekar. För visforskarna är också metallarbetaren Gustav Eriksson från Strängnäs, som verkade på 1800-talet, en man av stor betydelse. Han gjorde åtskilliga uppteckningar av visor och berättelser, som levte i folktraditionen.

Visorna är en tillgång som ligger svenska folket varmt om hjärtat. De har levat ett underligt liv genom tiderna, de har vandrat från landsdel till dansdel, över gränserna, från land till land... Att spåra visan till dess ursprung eller att skaffa fram originalversionen är ofta en omänsklig uppgift.

Visorna har så oerhört mycket att säga om folkliv och folkkyr. De var den enda litteratur som nådde ut till de enkla människorna och som skapades och omskapades av dem. Därför måste de bevaras.

Göjö

Den kände vissamlaren Uno Ström svarar för "fotodetaljen" på Svenskt visarkiv. Han har konserverat tusentals visor åt eftervärlden.